

koule se sklem nebo vápnem smíchané, hořlavé rakety, vůbec použití ničivých prostředků, které jedním rázem zahubiti mohou spousty nepřátel — to vše zapověděno jest právem mezinárodním. Užití zbraně dovoleno jest — jak podotčeno — toliko proti osobám nepřátelské branné moci; osoby nenáležející k řádnému vojsku jsou pod ochranou práva válečného vyjímaje ty, kdož prohřeší se proti mravu válečnému, na vlastní pěst účastní se války nebo stanou se vyzvědači.

5. Válka propůjčuje válčícím stranám právo zmocniti se zajatců válečných. Toto zajetí posuzovati dlužno však jenom za jakýsi zajišťovací prostředek, aby nepřítel byl oslaben. Jakékoli špatné nebo nelidské zacházení se zajatci, přechovávání jich ve vězeních odporuje nejvyšším zásadám práva mezinárodního. Válečné zajetí záleží jen ve skutečném omezení přirozené svobody, aby se návrat zajatců do nepřátelské země zamezil.

6. Každý nepřátelský stát smí v nepřátelském území požadovati na jeho příslušnících nezbytné potraviny a potřeby, vésti správu okupovaného území dle svých zákonů a žádati za šetření jich, jakož i nařízení správou okupované země vydaných.

7. Každá válčící strana má právo zabrati (konfiskovati) vlastnictví státní, nikoli však vlastnictví osob soukromých, které se války neúčastní.

8. Za války nastane zhusta nutnost vyjednávání mezi válčícími stranami, aby se uzavřela jistá úmluva; takovéto vyjednávání provádí parlamentáři a vyjednávání ta odnášejí se k neužívání nebo užívání určitých zbraní, k poštovní dopravě, k nakládání s válečnými zajatci, k uzavření klidu zbrojního atd.; mezi oběma válčícími stranami uzavírají se smlouvy o výměně zajatců, o kapitulaci oddílů vojsk neb ozbrojených míst, ujednání o klidu zbraní.

9. Válka ukončí se, jakmile všestranně zastaveno jest nepřátelství válčících stran a uzavřena jest smlouva o míru, která týká se úplného pokoření nepřátelského státu, postoupení území, stanovení sumy, kterou zaplatiti musí přemožený stát vítězi náhradou za náklady válečné, nebo konečně může tam býti celá řada jiných klausulí mírových (viz čl. Právo válečné).

Právo moc.

I. Pojem.

Právo moc v širším slova smyslu jest právo státní moci příslušející závazným prohlášením konkrétní poměr životní všeobecnému řádu právnímu podrobovati (Pražák: Spory o příslušnost I. str. 3).

II. Druhy pravomoci.

Právo moc dělí se dle svého obsahu na 3 druhy t. j. civilní, trestní a správní. Přesných povšechných hranic mezi těmito druhy určití nelze. Rozhoduje tu pozitivní předpis zákona, jenž tu kterou záležitost za civilní, jinou za trestní a opět jinou za správní vyhláší (srovn. Menger: System des öst. C. P. R. 1876, str. 5, Pantůček: O organizaci a příslušnosti 1897, str. 3 a násl.).

Co do ohraničení pravomoci trestní rozhodným jest čl. III. úv. zák. k všeob. zák. trest. ze dne 27. května 1852 č. 117 ř. z., jenž jen to za předmět soudnictví trestního vyhláší, co předpis zákonný sám za zločin, přečin nebo přestupek pokládá. Předpisy toho týkající skupeny jsou jednak v obecním zákoně trestním a jeho dodatcích (srov. Manz-ovo vydání zá-

konů svazek IV.), jednak roztroušeny jsou v jednotlivých zákonech speciálních, jež na určitá porušení zákonná trest ukládají.

Rozdíl mezi soudnictvím civilním a správním zakládá se v podstatě na rozdílu mezi právem soukromým a veřejným tím totiž způsobem, že poměry řídící se dle práva soukromého pravomoci civilní podléhají, kdežto záležitosti podrobené předpisům práva veřejného v obor agendy správní spadají.

(O hranicích pravomoci soudní a správní srovn. dílo Pražákovo: Spory o příslušnost v Praze, 2 svazky.)

Pravomoc civilní dělí se dále:

a) dle toho, je-li jejím účelem nastalé porušení práv odstraniti, či toliko při založení a zjištění právních poměrů spolupůsobiti a tak budoucímu porušení práv zabrániti, v pravomoc spornou a nespornou (soudnictví dobrovolné);

b) dle toho, nese-li se pouze k zjištění a vyslovení existence určitého práva subjektivního či k provedení dotčeného výroku donucovací mocí státní, v pravomoc upravující, pokud se týče, rozhodující a pravomoc donucovací (exekuční);

c) dle toho, stačí-li k výkonu jejímu jen všeobecná znalost soudcova, či nutno-li k tomu zvláštních odborných vědomostí, na pravomoc obecnou a kausální (zvláštní) t. j. obchodní, horní a námořskou.

III. Výkon pravomoci a pravomoc v užším slova smyslu.

Výkon pravomoci přísluší v podstatě státu jako nejvyššímu majiteli jurisdikce. Stát vykonává ji zvláštními svými k tomu povolányi orgány t. j. soudy, jež k tomu cíli příslušnou mocí jsou obdařeny. Tato moc každého jednotlivého soudu účastí jeho na výkonu pravomoci státní založená a co do druhu, předmětu i místa přesně vymezená nazývá se pravomocí v užším slova smyslu čili soudní příslušností (viz čl. Příslušnost soudní).

Právo námořské.

I. Pojem.

Právo námořské jest soubor oněch zásad, pravidel, předpisů a všeobecných zvyklostí, které upravují námořský obchod a právní poměry z něho vyplývající. V moderní právo námořské přešlo jen něco málo z práva římského. Vytvořilo se ono teprve ve středověku, jehož námořský obchod překročil daleko hranice starověku; k zaokrouhlení dospělo teprve v novověku.

II. Rozdělení.

A. Veřejné právo námořské, jež rozpadá se v mezinárodní a národní právo námořní.

1. Mezinárodní právo námořní: Toto má za předmět námořský obchod mezi suverenními státy a jich poddanými. Základní zásadou mezinárodního práva námořního jest všeobecně uznaná věta: »moře jest volným (mare liberum)«. Nižádná suverenní moc nemá práva vykonávati nějaké panství na moři, obchod na moři jest každému volným, každému jest dovoleno kořistiti z plodů mořských, moře nemůže býti předmětem výlučného držení nebo vlastnictví. Svoboda moře jest podmínkou svobodné komunikace, jest společným statkem všech; všechny státy a všichni národové mohou ho stejně užívat, nelze si mysliti, že by jeden stát co do používání byl jinému podřízen — zde jsou všichni národové činiteli stejně oprávněnými. Vykonávání suverenního práva na moři jevílo by se aktem